

Criminologie en mensenrechten

INLEIDING: Situering van criminologie in een mensenrechtenperspectief

Intro: Bij schendingen van mensenrechten gaat het vaak over **mensen**. Denk aan Pol Pot, Thomas Lubanga, Adolf Hitler, Joseph Kony, ... In de huidige samenleving sijpelen veel zaken uit eerdere regimes door. Denk aan de apartheid in Zuid-Afrika. Ook **G4S** wordt besproken, aangezien deze al vaak in opspraak kwamen voor discriminatie, mishandeling gedetineerden, ... VZW De Huizen wil gaan voor kleinschalige, nabije detentie (transitiehuis) maar hier heerst veel controverse over omdat G4S hier de bewaking over wil doen. Controversieel gezien de reputatie en de schendingen die G4S heeft (begaan). Het leidt ook tot de discussie hoever bepaalde instanties (economisch) baat hebben bij gedetineerden.

Ducpétiaux heeft in België meegewerkt aan de hervorming van het gevangeniswezen in de 19e eeuw. De vraag die wordt gesteld is: 'wat zou er mis kunnen zijn met de gevangenen in België'? Overbevolking, geïnterneerden in de gevangenis, individuele opsluiting, isolement, ... ook een dode gevangene.

Het EHRM beklagt dit en brengt een zaak aan. De **schadevergoeding** voor het schenden van art. 3 EVRM bedraagt €3.500 wat niet veel is.¹ Ook in België gebeuren schendingen op het EVRM binnen de gevangenen. Denk aan de rechtszaak van Farid Le Fou die werd vastgebonden en gefolterd.

De **politie** speelt ook een rol inzake schendingen. Ze zien vaak schendingen gebeuren, en begaan ze soms zelf. In de luchthaven werd onlangs een schending vastgesteld, namelijk schendingen van privacy door camera's met gezichtsherkenning die foutief werden gebruikt. Schendingen gebeuren niet enkel publiekelijk. Smartluidsprekers luisterden ook ongewenst af.

Er wordt een onderheid gemaakt tussen de **strafrechtelijke** benadering en de **mensenrechtelijke** benadering. Het strafrechtelijke geldt voor individuen met een individuele verantwoordelijkheid. De mensenrechtelijke geldt voor staten, ook al is het feit begaan door een individu (politieambtenaar bvb). Internationaalrechtelijk gezien is de staat aansprakelijk en betaalt deze dus de schadevergoeding.

MODULE 1. Oorsprong en ontwikkeling van fundamentele rechten²

1.1 Beknopt historisch overzicht

1.1.1 Plichten en rechten

Heel vaak wordt het kader omtrent mensenrechten teruggevoerd op het **UVRM** (1948). Dit is het bredere begin van de mensenrechten, maar men kan ook verder in de tijd teruggaan. Eerdere grondslagen vinden we al circa 1780 v.Chr. De **codex Hammurabi** is een van de oudste en meest bekende voorbeelden van een wetboek in het antieke Mesopotamië. Daarbij werden rechten georganiseerd en deze rechten moesten worden nageleefd, ook door de koning zelf. De rechten konden niet worden vervreemd van zij aan wie het werd toegewezen. Zelfs de koning kon de rechten niet aanpassen want deze waren in steen gegrift.

Een andere grondslag bevindt zich in **Griekenland en Rome**. In Athene ontstonden burger- en politieke rechten (niet voor slaven en vrouwen). Dit geldt ook voor het antieke Rome. Naast het volkenrecht ('ius gentium') geeft het natuurrecht ('ius naturalis') rechten aan alle menselijke wezens, en niet enkel aan Romeinse burgers.

¹ Vroeger kreeg men helemaal niets (behalve kosten advocaat, gerechtskosten). Relatief gezien is dit dus wel 'veel'.

² **TEKST:** Crime and Human Rights (Parmentier & Weitekamp), Claude, R.P. & Weston, B. (2006), International Human Rights.

Een mijlpaal waren de Middeleeuwen en vooral in 1215: de **Magna Carta** ('no taxation without representation'). Hier werd voor de eerste keer geopperd dat de burger bepaalde vrijheden zou opgeven om bescherming te krijgen van de staat. Burgers worden verzameld in een sociaal contract waarbij we vrijheden opgeven en belastingen worden betaald. Maar dit gebeurt niet zomaar: we krijgen als burger de rechten en de bescherming van de staat in de plaats.

Bij **Thomas van Aquino** wordt het recht ook voor een deel goddelijk. Datgene wat op basis van godsdienst en religie wordt doorgegeven, bepaalt de wet. Rechten worden afgeleid uit een hoger gezag waarbij men doelt op religie. Het gaat over plichten van de gelovige in een theocratische samenleving en rechten om dat geloof vorm te geven. Deze rechten waren enkel voor gelovigen en niet voor slaven.

1.1.2 Van natuurrecht tot natuurlijke rechten

De **17e en 18e eeuw**, de Renaissance, kan men aanzien als het fundament van de mensenrechten. Hierbij wordt het belang van de **Verlichting** en de grondleggers van het sociale contractdenken blootgelegd. Enkele bekende auteurs zijn Thomas **Hobbes** (1588-1678), John **Locke** (1632-1704), Jean Jacques **Rousseau** (1712-1778) en **Bentham** (1748-1832). Bentham speelt binnen de criminologie bij het verlichtingsdenken een belangrijke rol. Er moet op een humane manier aan straffen worden gedaan. Bij Locke zie je dat menselijke rede natuurlijke rechten impliceert. Sommige rechten behoorden tot de 'natuurstaat' en daarom aan alle mensen (leven, vrijheid, eigendom). Na de intrede in het 'sociaal contract' stonden mensen enkel de

afdwinging van deze rechten af aan de staat, niet de rechten zelf. Hier zie je de overgang van een natuurwet obv hogere orde naar een afspraak onder mensen waarbij we bepaalde verantwoordelijkheden bij de staat leggen maar hiervoor krijgen we ook rechten en bescherming voor terug.

1.1.3 Van natuurlijke rechten tot juridische rechten

Hierna zie je dit terug komen in de Britse '**Bill of Rights**' (1689), de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring (1776), de Amerikaanse 'Bill of Rights' (1788), de Franse Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger (1789). Later zie je dit ook bij nationale constituties: in België in 1831.

In de **20e eeuw** krijgt het mensenrechtenkader nog meer vorm. We spreken van '**The Age of Rights**' wat een verwijzing is naar het boek van Henkin (1990). We zien een paradigma van de tijd waarbij bepaalde aspecten zoals religie en socialisme plaats maken voor mensenrechten. In deze eeuw werden mensenrechten op verschillende niveaus tot uitvoering gebracht. In 1948 ontstaat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en in 1989 het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

1.2 Postulaten van mensenrechten

- **Representaties** van individuele en groepseisen voor politieke macht, rijkdom, verlichting, respect, tolerantie
- Mensenrechten zijn fundamentele **eisen**
- Mensenrechten omvatten een ruim gamma van **claims** (van "justitiabel" tot "aspirationeel")
- Rechten vragen om beperkingen voor het **genot** van het recht van anderen
- Mensenrechten zijn **algemeen en universeel**

1.3 Types en categorieën van mensenrechten

1.3.1 Indeling van Vasak

Mensenrechten worden in types en categorieën opgedeeld op basis van twee auteurs. Vasak vat de evolutie samen in golven of generaties. Allereerst wordt er gesproken over **burgerlijke en politieke rechten** (negatief / bescherming ten aanzien van de staat). De staat moet worden beperkt in zijn of haar optreden net omwille van de rechten die burgers toegekend krijgen. Ten tweede kent men de **sociale en economische redenen** (positief / actieve opdracht voor de staat). De staat krijgt een actieve opdracht om de rechten te vrijwaren zodat burgers hier effectief beroep op kunnen doen. Ten slotte kent men de **collectieve rechten**. Deze gaan over de solidariteit van een bredere samenleving. Niet enkel de staat, maar ook de burgers in de samenleving hebben verplichtingen om deze solidariteit te waarborgen.

Deze principes worden gelinkt met principes van de Franse revolutie (**liberté, égalité en fraternité**):

- Eerste generatie: B & P rechten	Liberté – negatief - justitiabel
- Tweede generatie: S, E, C rechten	Égalité – positief – programmatorisch of aspirationeel
- Derde generatie: groepsrechten	Fraternité – solidariteit

Een vierde principe komt echter ook naar boven, namelijk **bio-ethische kwesties**. Dit gaat vooral over vragen over levensbegin en -einde (euthanasie, embryo's, klonen, ... en gerelateerde rechten. Er wordt een afweging gemaakt. In hoeverre is een individu volledig vrij over het levensbegin en -einde? Over het vroegtijdig beëindigen van een zwangerschap is er nu consensus. Over de modaliteiten echter nog niet. Zo verschillende de periodes waarbinnen dit mogelijk is tussen landen. Ook bij euthanasie is nog niet iedereen tot een consensus gekomen. Kunnen minderjarigen dit ook doen? Hebben zij het recht om zelf te beslissen over hun levenseinde. Wanneer je als spermadonor werkt, kan je beroep doen op anonimiteit, maar hoe staat dit dan tegenover de rechten van het kind waarbij ze het recht hebben om hun afkomst te weten? Tot op heden krijgen deze problemen geen duidelijk antwoord. Er zijn ook categoriale rechten die aan **bepaalde groepen** worden toegewezen, zoals vrouwenrechten, kinderrechten, personen met een handicap, inheemse volkeren, enzovoort.

1.3.2 Andere indeling van Claude en Weston

Claude & Weston delen het in drie categorieën in: (1) **participatierechten** ('equality, rights of refugees and indigenous people'), (2) **veiligheidsredenen** ('work, food, health, education and culture') en (3) **solidariteitsrechten** ('community or group rights, incl. self-determination, development, environment and peace'). Deze categorisering is anders, maar linken met Vasak kunnen wel gelegd worden. Claude & Weston omschrijven vier functies, zoals hieronder genoemd.

1.4 Functies van mensenrechten

1. **Uitdaging** van de statelijke soevereiniteit.
2. **Agenda** voor geprefereerd beleid in de wereld.
3. **Standaard** voor de evaluatie van nationaal gedrag.
4. **Wereldwijde** populistische beweging met invloed in internationale relaties.

MODULE 2: Het recht van de mensenrechten

Wanneer we de mensenrechten willen bespreken, moeten we op **verschillende niveaus** gaan kijken: nationaal, regionaal en universeel. Het belangrijkste niveau waarop de mensenrechten gewaarborgd moeten worden, is het laagste niveau, omdat dat direct in contact staat met de mensen. Het nationale niveau is een niveau waarvan we uitgaan dat het beter toegankelijk is, meer impact kan hebben op de burgers en meer waarborg en rechtszekerheid kan bieden wanneer het opgenomen is in de wetgeving. Dat behoort ook tot de opdracht van de verschillende lidstaten die onder dat hoogste niveau vallen.³ Wat **bindend** is, moet geïmplementeerd worden in de wetgeving. Ook wat **niet bindend** is, kent een moreel aspect waaruit men alsnog rekening moet houden met de mensenrechten. De regionale en internationale systemen en bescherming zijn **subsidiar**. Ze bieden een hefboom voor nationale actie. Als staat heeft men de verplichting om de bindende internationale kaders op te nemen en moreel de verplichting te hebben om niet bindende richtlijnen op de een of andere manier ook te vertalen in de eigen context. De ‘**Duty of the State**’ wordt als een primair gedachtegoed gezien.

2.1 Institutioneel en procedureel kader⁴

2.1.1 Systemen van mensenrechten

Universele systemen:

Het hoogste orgaan op internationaal niveau is de **Verenigde Naties**.⁵ Deze heeft een **Algemene Vergadering**, een **Veiligheidsraad**, een **Raad voor de Mensenrechten**, een **Hoog Commissaris** voor de Mensenrechten en **verschillende comités**.

De Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens in **1948** wordt als het ‘begin van alles’ gezien, een mensenrechten-toetssteen. Het biedt inspiratie voor internationale, regionale en nationale instrumenten. Deze neemt de verschillende soorten (burgerlijke en politieke, sociale, economische en culturele) rechten samen. Als we spreken over de **International Bill of (Human) Rights**, neemt men de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, het VN Verdrag voor Burgerrechten en Politieke Rechten (1966) en het VN Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (1966) samen. Daarnaast kennen we andere conventies.

Regionale systemen:

De **Raad van Europa** (= RvE) is het orgaan waar de EVRM tot stand is gekomen. De Raad kent 47 lidstaten.

Een voorwaarde voor lidmaatschap is het ratificeren van de EVRM. De Raad verzamelt burgerlijke en politieke rechten en zetelt in het EHRM in Straatsburg. Daarnaast heeft de Raad ook andere instrumenten die raken aan mensenrechten. Daarnaast is er ook de **Europese Unie** (= EU) binnen Europa hier stond de economische dimensie meer centraal (eerst EEG), maar nu heeft ook oog voor mensenrechten en andere zaken.

De RvE bestaat uit een **Comité van Ministers**, een **Parlementaire Vergadering** RvE, een **Hof** voor de Rechten van de Mens (vroeger ook Commissie voor Rechten van de Mens) en **Verschillende comités** (o.a. CPT). Ook een **Commissaris** voor de MR.

¹ Belangrijk op het examen: **ONDERSCHIED VERDRAG** (= bindend) & **VERKLARING** (≠ bindend): Bij bindende richtlijnen heeft men de mogelijkheid tot reservaties. Het kent **implementatie in nationale wetgeving**. Het Kinderrechtenverdrag is een goed voorbeeld. België is al meermaals veroordeeld vanwege dat verdrag. Niet bindend is soft law en werkt **moreel bindend**.

³ **Forum-shopping**: wanneer mensen aanvoelen dat hun rechten niet correct/voldoende worden toegewezen, kijken ze naar andere plaatsen met meer/betere rechten en proberen ze deze ook te verkrijgen.

⁴ Belangrijk om te weten dat er naast België als juridische ruimte ook andere juridische ruimten liggen. Zowel op Europees niveau als internationaal.

⁵ Er zijn meerdere instellingen, maar deze houden zich bezig met mensenrechten. Check <https://www.un.org/en/about-un/>

Ook is er een **Organisatie van Amerikaanse Staten** (= OAS),⁶ vergelijkbaar met de RvE, alleen is hier een tweevoudig systeem, een ‘extra stap’ vooraleer zaken voor het Hof komen. Een **commissie** filtert zaken om overbelasting te voorkomen. Er zetelen ook minder rechters in het Hof van OAS dan bij dat van de RvE.

Daarnaast bestaat een **Afrikaanse Unie** (= AU) die bestaat uit een **Algemene Vergadering**, een Afrikaanse **Commissie** voor de Mensenrechten en een Afrikaans **Hof** voor de Mensenrechten.

Ook is er een **Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking Europa** (= OVSE) met een **commissaris voor minderheden**. Deze werd opgericht als gevolg van de Helsinki-akkoorden in 1975. Denk aan de Berlijnse muur, hoe familieleden aan de Westelijke kant bepaalde rechten krijgen die de Oost-kant niet krijgt. Het helpt revoluties/opstandigheden voorkomen van minderheden.

Andere systemen:

Er zijn ook nog andere systemen in bepaalde sectoren zoals:

- **Internationaal strafrecht** (verantwoordelijkheid van individuen) / **internationaal recht** (verantwoordelijkheid van staten en internationale organisaties):
  - Internationaal Strafrechtstribunaal voor ex-Joegoslavië / Rwanda
  - Internationaal Strafhof
  - Gemengde tribunalen
  - Internationaal Gerechtshof
- **Internationaal humanitair recht** (verantwoordelijkheid van individuen en staten)

2.1.2 Procedures van mensenrechten

- **Rapportageprocedures:** hier zal men periodiek rapporteren over stand van zaken van de mensenrechten. Enkel landen die zich hebben onderworpen aan het betreffende toezicht. We spreken van het “gewone systeem” inzake mensenrechten – UPR. Enkele voorbeelden zijn het Int. Verdrag Soc Econ Cult Rechten en het Int. Verdrag Rechten van het Kind. Bij die tweede probeert men na te gaan hoeveel kinderen bvb in armoede leven in België, de feitelijke toestand (numeriek).

Sterktes: algemeen overzicht (binnen de conventie) en dialoog met staten.
Zwaktes: geen bindend effect, variabele kwaliteit en vertragingen.
- **Klachtprocedures:** klachten voorleggen aan internationale toezichtorganen. Wie zijn de houders van het klachtrecht? Individuen, collectiviteiten (vb. werkgevers-werknemers) en staten. Het aantal is in stijgende lijn. Meestal gebeurt het voor burger- en politieke rechten. Een voorbeeld is het EVRM - Int. Verdrag BUPO (weliswaar via facultatief protocol).

Sterktes: individueel, bindend.
Zwaktes: vertraging, opvolging van beslissingen.
- **Onderzoeksprocedures:** breed gamma aan procedures om informatie/feiten te verzamelen. Gebeurt “Ad hoc”. Een voorbeeld: speciale en thematische rapporteurs in de Mensenrechtenraad van de VN (fact-finding)

Sterktes: flexibiliteit, snel ingrijpen.
Zwaktes: ondoorzichtig, bepaalde termijn.

⁶ De VSA is geen lid van de conventie en valt niet onder haar juridische toezicht (verdrag nooit geratificeerd). Wel is de VSA lid van de moederorganisatie en neemt ze deel aan de besluitvorming hiervan.

- **Interpretatieve procedures**: documenten of artikels interpreteren. Vrij nieuwe ontwikkeling in het internationale toezicht en mogelijk voor alle soorten rechten. Vb. Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Sterktes: beter inzicht, inspiratiebron voor hetzelfde orgaan of andere organen.

Zwaktes: geen onmiddellijk bindend effect

2.1.3 Instrumenten van mensenrechten⁷

Deze kunnen worden tweedelig worden ingedeeld. Enerzijds zijn er **regelgevende instrumenten**:

- **Statuten**/charters
- **Verdragen** (+ protocollen) – treaties/conventions (vb. EVRM + 14 protocollen) / “opting in” clausules (vb. erkenning individueel klachtrecht onder vroeger EVRM)
- **Beslissingen** (vb. Comité van Ministers RvE) (*kunnen worden afgedwongen*)
- **Richtlijnen** – directives (vb. Europese Commissie EU)
- **Resoluties** (vb. Parlementaire Vergadering – RvE)
- **Aanbevelingen** – recommendations (vb. Algemene Vergadering – VN)
- **Verklaringen** – declarations (vb. UVRM)

Verskil: een richtlijn zegt wat bereikt moet worden, niet hoe. Een resolutie is een politieke uitdrukking/statement.

Anderzijds zijn er de **jurisprudentiële instrumenten**.

- **Arresten** – judgments (vb. Europees Hof Rechten van de Mens)
- **Inzichten** – views – opinions (vb. Mensenrechtencomité van de VN)
- **Algemene commentaren** – general comments (vb. Comité voor de Rechten van het Kind)

2.2 Actoren in de sector van de mensenrechten

- Internationale organisaties en instellingen (intergouvernementeel en supranationaal)
- Staten en hun onderdelen
- Niet-gouvernementele organisaties (MRorganisaties, kerken, vakbonden, professionele organisaties, bedrijven, etc)
- Collectiviteiten (vb. werkgevers, werknemers)
- Individuen

2.3 Handhaving van de mensenrechten

2.3.1 Juridische werking

Wanneer verdragen worden geratificeerd, moet je opletten voor eventuele ‘**reserves**’. Deze stellen uitzonderingen over bepaalde bepalingen en hollen op die manier verdragen uit. Een voorbeeld is dat het verbod op foltering in Turkije niet van toepassing is op politiediensten (extra bepaling). Een tweede vraag die je moet stellen is of het verdrag werd **geratificeerd** of enkel werd ondertekend. Tot slot is er onderscheid tussen **monisme** (zodra een verdrag geratificeerd is: van toepassing) en **dualisme** (VK: 1st nationale wetgeving nodig).

3 kernvragen:

- **reserves** door staten?
  - **ratificaties** door staten?
  - **doorwerking** in nationale rechtsorde?
- monisme vs. dualisme

⁷ Niet in detail kennen. Wel het verschil tussen **bindend** en **niet-bindend** instrument weten. Bindend zijn de verdragen & charters (vb. Statuut RVE 1947). Niet-bindend zijn bvb verklaringen. Deze laatste zijn moreel wel cruciaal. Het is een ‘bron’ van verdragen die worden opgesteld. Hiertussen zijn instrumenten met een juridische kracht.

Monisme:

- “Opvatting dat internationaal en nationaal recht tot **hetzelfde rechtstelsel** behoren, waarbij aan het internationale recht doorgaans **voorrang** wordt gegeven op het nationale recht in geval van **onverenigbaarheid** tussen beide”.
- De facto: mogelijkheid om internationale bepalingen **meteen in te roepen** voor een nationale instantie/rechtbank

Dualisme:

- “Opvatting dat internationaal recht en nationaal recht tot **gescheiden rechtssferen** behoren, waardoor internationaal recht slechts deel uitmaakt van nationaal recht **na omzetting** in nationaal recht”.
- Dus **bijkomende juridische instrumenten** vereist

2.3.2 Implementatie van de mensenrechten

- **Politieke** strategie: politieke maatregelen
- **Economische** strategie: economisch beleid
- **Sociale** strategie: sociale programma's
- **Educatieve** strategie: onderwijs en opleiding
- **Militaire** strategie: interventies en andere militaire operaties

MODULE 3: Mensenrechten in de strafrechtsbedeling⁸

Vanuit het perspectief van de strafrechtsbedeling → indeling (*volgens boek?*):

Strafuitvoering (E.T., gevangenis, ...)

Beoordeling (rechtbank)

Vervolging (OM)

Opsporing (politie)

Argumentatie I: afgelopen 50 jaar zijn steeds meer mensenrechten in de strafrechtsbedeling terug te vinden (bepaalde lagen meer). Zo hebben mensenrechten de politiewerking en strafuitvoering bvb sterk beïnvloed.

Argumentatie II: niet denken vanuit mensenrechten naar strafrechtsbedeling, maar van criminaliteit naar mensenrechten en zodoende normen toegevoegd.

3.1 Mensenrechten en politie

De politie kan gezien worden als een “basisorganisatie die in contact komt met de bevolking, en kan beslissen om mensenrechten te schenden of te beschermen”.

3.1.1 Een risicovolle omgeving voor de mensenrechten

- Vooral na arrest is er risico voor foltering en moord, voornamelijk in totalitaire samenlevingen maar mogelijk ook in democratische samenlevingen.
- Risico van discretionaire bevoegdheid: is gevaarlijk want elitair in bepaalde samenlevingen.
- Belang van politiecultuur: vaak cynisch, machogericht, racistisch en met kenmerken van een militaire organisatie.

⁸ Deze module gaat over specifieke aspecten van mensenrechten zoals ze zich manifesteren.

3.1.2 Een ondersteunende omgeving voor de mensenrechten

Een **alternatief** is een politie met steun voor de democratische vrijheden en met uitoefening van discretionaire bevoegdheden:

- Met afweging van rechten van burgers bij arrest
- Met respect voor rechten van burgers bij ondervraging
- Met beperkt gebruik van geweld in het algemeen

Community policing is een perspectief om dichter bij de gemeenschap te staan en hun rechten te respecteren. Het blijft 'policing', een zekere vorm van **macht & controle** blijft dus aanwezig. Greene zegt: 'wees daarom voorzichtig, want hoe dicht ook bij de bevolking, het blijven externe interventies'.

Er dient krachtiger te worden ingezet op normering⁹, het affectieve/emotionele niveau. Denk aan **huiselijk geweld**¹⁰ en hoe hiermee dient worden omgegaan.

3.1.3 Bijstand advocaat bij het eerste verhoor van een beschuldigde: Salduz-arrest (27/11/2008)

- Oprichting door EVRM (1950 – 1959)
- Artikel 6 (1) EVRM: recht op een eerlijk proces (cfr. bijstand advocaat bij het 1^e verhoor van een beschuldigde)
- Arrest EHRM, Salduz t. Turkije, 27 november 2008 (en andere arresten)
  - recht van de verdachte om voorafgaand aan het politieverhoor een raadsman te consulteren
  - recht van de verdachte om, vanaf het moment dat de politieverhoren starten, overleg te kunnen hebben met zijn raadsman
  - recht van de verdachte op daadwerkelijke rechtsbijstand van raadsman tijdens politieverhoren

Relevantie voor de staten: Waarom zou het arrest van Turkije invloed hebben op de Belgische wetgeving¹¹? Argumenten les: **leemtes opvullen**, vooral bij burgers uit andere landen bij ondervragingen. Ook streeft Europa **uniformiteit** na. Zo zijn arresten o.b.v. het EHRM ook bindend en **declaratoir**¹² voor andere landen. Gevolg:

- I. De politie diende praktische aanpassingen te doen zoals het aanbieden van de correcte verhoorruimtes.
- II. De balie (advocatuur) krijgt een prominentere rol aangezien ze verplicht kunnen worden opgeroepen. Zo werd het pro-deo systeem (verder?) uitgewerkt, wat een investering van de staat vergde.

3.1.4 De rol van het Comité voor de Preventie van Foltering (CPT) als internationaal toezichtsorgaan

- Oprichting door Europees Verdrag voor de Preventie van Foltering¹³ (1987 - 1989) → Ook opengesteld voor niet CPT-leden.

Bevoegdheden: inspectie van plaatsen waar personen in detentie worden gehouden ten gevolge van een publieke maatregel; **reguliere bezoeken** (jaarlijks vooraf bepaald) en ad hoc bezoeken (bij alarmerende berichten over risico's op foltering/onmenselijke/vernederende behandeling/bestrafing: pro-actief), telkens met gesprekken en ter plaatse visitaties en; **na het bezoek volgt een rapport met aanbevelingen** dat aan de staat wordt toegestuurd en waarop de staat kan antwoorden; het rapport blijft **confidentieel** tenzij de staat instemt met publicatie.

⁹ Vb. Huiselijk geweld: hier zou het niet voldoende zijn enkel (community) policing te doen.

¹⁰ **Prof ging lang in op een gedeelte over 'geweld tegen vrouwen' → zie tekst Greene (examen?)**

¹¹ Relevantie voor België: Wet van 13 augustus 2011 (B.S. 5 september 2011), inwerkingtreding op 1 januari 2012

¹² Ze zeggen enkel dat er een schending van het EVRM heeft plaatsvonden, maar geven geen instructies aan de lidstaten hoe ze moeten omgaan met de bepalingen. Lidstaten geven zelf de nodige invulling.

¹³ Dit houdt enkel de oprichting van het toezichtsorgaan in (geen andere bepalingen zoals verdragen normaal doen).

Relevantie voor staten: verslaggeving via landenrapporten; jaarlijkse verslagen (soms thematisch opgesteld). Begin jaren '90 is men jaarrapporten beginnen opstellen volgens thema's (bvb. 'procedure opsluiting Vreemdelingenzaken'). Zo heeft het comité een jaarrapport gepubliceerd over de verwijdering van personen van het grondgebied.

Relevantie voor België: meerdere bezoeken (1993-1997-2001-2005-2009-2011(Tilburg)-2012-2013-2016-2017¹⁴), met de volgende aandachtspunten: enkele gevallen van slechte behandeling na arrestatie door de politie of bij politieverhoor, voornamelijk ten aanzien van vreemdelingen. Een gebrek aan wettelijke regeling voor contact met de buitenwereld na arrestatie door politie.

Let op voor verwarring op het examen: een **CPT-rapport** ≠ **rapportageprocedure**! Een rapport van het CPT gaat over het bezoek aan de detentie-instelling en dus niet over een rapportageprocedure waarbij het land zelf op regelmatige basis rapporteert. Het CPT stuurt haar rapporten naar de staat waarover het gaat. Deze staat kan op haar beurt bijsturen waar mogelijk. De staat kan vervolgens beslissen het rapport te publiceren.

Veranderingen op beide vlakken na bezoeken CPT: een vermindering van klachten over mishandeling en een nieuwe wettelijke regeling in verband met contact met de buitenwereld.

Het CPT houdt ook toezicht op gevangenen en plaatsen van voorhechtenis¹⁵

- bij bezoeken aan België, telkens de volgende aandachtspunten:
  - overbevolking van de gevangenen en verouderde levensomstandigheden
  - intern en extern toezicht onvoldoende
  - problematische behandeling van vreemdelingen
- veranderingen op beide vlakken na bezoeken CPT:
  - aanpassing oude en bouw nieuwe gevangenen
  - uitbouw interne en externe rechtspositie ('Wet Dupont')
  - speciale aandacht aan behandeling van vreemdelingen

Het comité heeft weinig sanctiemogelijkheden (niet zoals het Hof). Wel hebben ze één 'sterk wapen', nl. de atoombomprocedure. Dit is een **public statement** en kan ingezet worden als een soort 'last-resort'.

Verhouding CPF (RvE) – Subcomité voor de Preventie van Foltering (VN):
Niet voldoende opgelet... Zie literatuur.

Op welke wijze bestaan er ook connecties tussen Europese en mondiale toezichtsorganen¹⁶? CPF is in de RvE ingebed als subcomité. Zo heeft de RvE in 1989 het Europese verdrag voor de preventie van foltering aanvaard.

Hier komen geen grote examenvragen over. Je moet gewoon goed weten dat er wereldwijd twee organen bezig zijn met folterpreventie, die gelijkaardige voorwaarden stellen. België kan door deze twee toezichtsorganen worden bezocht. Zo heeft het CPT België al vaker bezocht, maar het (recentere) comité; SPT, nog niet.

¹⁴ Het ging hier om een ad hoc bezoek na klachten: betreffende stakende cipiers. Zo heeft de Kamer een wetsontwerp voor de minimale dienstverlening in de gevangenen goedgekeurd.

¹⁵ Zie teksten op Toledo! Krantenartikel *De Standaard* en tekst *Dupont*.

¹⁶ "The **Committee Against Torture (CAT)** is the body of 10 independent experts that monitors implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment by its State parties." "The Optional Protocol to the Convention, which entered into force in June 2006, creates the **Subcommittee on Prevention of Torture (SPT)**. The SPT has a mandate to visit places where persons are deprived of their liberty in the States parties. Under the Optional Protocol, States parties shall establish a independent national preventive mechanisms for the prevention of torture at the domestic level which has also a mandate to inspect places of detention." <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/CATIntro.aspx>

De standaarden van deze comités zijn vrij gelijkaardig. Het VN subcomité SPT maakt maximaal gebruik van de kennis en ervaring van het Europese CPT. Zo leest het diens rapporten en houdt het rekening met diens bezoeken. Zo zal het SPT eerst die landen bezoeken die nog niet werden bezocht door het CPT (47 landen vallen de facto binnen hun doelgroep). De twee comités staan dus los van elkaar en kunnen deels dezelfde landen bezoeken maar afstemming gebeurt. Zweden heeft beide comités wel reeds op bezoek gehad. Deze rapporten vertonen subtiële verschillen:

- de interne rechtspositie van gedetineerden.
- recht op ruimte voor gedetineerden (cel etc.).
- ... ?

3.2 Mensenrechten en herstelrecht

3.2.1 Algemeen kader

3.2.1.1. De rechten van verdachten op een behoorlijke (straf)rechtsbedeling

De zes principes van Dupont (1980)¹⁷:

- I. Legaliteit: nulla poena sine lege, nullum crimen sine lege. Dit was niet evident in de 18^e eeuw. Vroeger was het veel gemakkelijker mensen te beschuldigen zonder wetten.
- II. Gelijkheid: niet-discriminatie tussen verschillende standen/groepen/individuen. Ook verre van simpel vroeger. Zo had de clerus bijvoorbeeld een apart rechtssysteem. Hier vinden we nog restanten van terug. Denk aan het jeugdrecht of aan ontoerekeningsvatbaarheid.
- III. Proportionaliteit: adequate verhouding tussen misdrijf en straf. Het is moeilijk te weten wat ‘adequaat’ is.
- IV. Personaliteit: enkel gevolgen voor persoon van de verdachte/beschuldigde/veroordeelde, niet voor zijn familie. Verbeurdverklaring van goederen was een veelvoorkomende straf.
- V. Publiciteit: informatie en transparantie als middel tegen asymmetrie tussen verdachte en vervolgende instantie(s). Informatie moet zo openlijk mogelijk worden weergegeven. Bijvoorbeeld art. 5 en 6 EVRM. Men wil wapengelijkheid tussen de overheid en het individu.
- VI. Subsidiariteit: strafrecht en strafrechtsbedeling als “ultimum remedium”. Aandacht voor alternatieven.

Skelton¹⁸:

- Recht op behoorlijke (straf)rechtsbedeling is een algemeen recht in Westerse landen (zowel accusatoire als inquisitoriale systemen).
- Hiervan afgeleide rechten zijn:
  - het vermoeden van onschuld; *men komt van tijden waar willekeur standaard was.*
  - het recht op stilzwijgen; *kan niet als bekentenis worden geïnterpreteerd. Ook folterverbod!*
  - het recht op verdediging; *meestal door advocaten. Het systeem moet dit toelaten*
  - het recht op een onafhankelijke uitspraak; *zowel institutioneel als betrokkenen. Persoonlijke neutraliteit!*
  - bij veroordeling: recht niet te worden onderworpen aan onmenselijke bestraffing/behandeling

Skelton heeft het ook over slachtofferrechten. De nadruk van MR'n ligt in de loop der eeuwen vooral op daders.

¹⁷ Zie tekst Dupont.

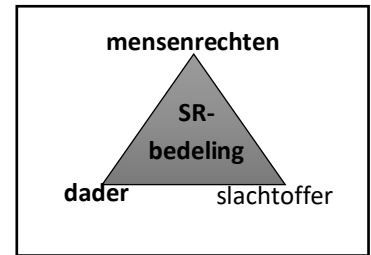
¹⁸ Tekst Skelton niet leren/lezen. De EU is intussen dermate veranderd. Oud nieuws.

3.2.1.2 De rechten van slachtoffers op een behoorlijke (straf)rechtsbedeling

- Toenemende trend van de afgelopen 20-30 jaar om slachtoffers te zien als partijen, en niet enkel als getuigen. Zo ontstond de 'Declaration of Basic Principles for Victims' in 1985. Dit is relatief recent.

- Afgeleide rechten zijn:

- het recht op informatie (in het algemeen en over hun eigen zaak)
- het recht op juridisch advies
- het recht op bescherming en veiligheid (voor, tijdens en na het proces)
- het recht op compensatie
- het recht op slachtofferhulp

3.2.1.3 Fundamentele rechten in het geval van herstelrecht (restorative justice) in de (straf)rechtsbedeling

- Vele definities van herstelrecht, sommige leggen de nadruk op het proces, anderen op het eindproduct
- Fundamentele kenmerken van herstelrecht volgens Skelton:

- ontmoeting (encounter): *niet per se fysiek (vb. technologische hulpmiddelen). Het idee van uitwisseling is cruciaal. Niet enkel via een derde persoon, maar rechtstreeks.*
- reparatie (reparation): *(≠ herstel) onderdeel van herstelrecht! De bedoeling is via deze procedures de schade te repareren (fysiek, materieel, mentaal). Vergelijkbaar met collateral damage.*
- transformatie (transformation): *niet enkel retrospectief bekijken, maar ook prospectief. Op persoonlijk en/of sociaal vlak bijvoorbeeld tot nieuwe inzichten komen (zowel daders als slachtoffers).*

Skelton ziet ook risico's

- Risico's voor slachtoffers:

- dwang om deel te nemen
- bedreigingen van de persoonlijke veiligheid
- procedures met vooroordelen ten aanzien van de verdachte/dader
- gebrek aan informatie over de procedure

- Risico's voor verdachte/dader:

- dwang om verantwoordelijkheid te erkennen
- rechtshulp door vertegenwoordigers zonder training in herstelrecht
- dubbele straf, deels in het kader van herstelrecht, deels in het kader van de klassieke sanctionering
- "net widening"
- risico voor minderjarige verdachten/daders
- mogelijks resultaten die niet-proportioneel zijn ten aanzien van het misdrijf

3.2.2 Herstelrecht en bredere bekommernissen inzake mensenrechten binnen de statelijke instellingen

- Wat met sociale rechtvaardigheid?

- Wat met ongelijke machtsverhoudingen?

3.2.3 Herstelrecht en niet-statelijke instellingen

- 3 types: traditionele rechtbanken; populaire fora (vb. Zwelethemba); gemeenschapsfora (vb. vigilante groepen)

- Elk van deze fora bevat herstelrechtelijke aspecten, maar geen enkel is volledig herstelrechtelijk; bovendien dienen de mensenrechtelijke aspecten voortdurend te worden gevolgd.

MODULE 4: Criminaliteit en mensenrechten

De meeste mensenrechten zijn vanaf de jaren '80 binnengestroomd in de politieke en detentiefase. Mensenrechten worden gezien als een statelijke verantwoordelijkheid terwijl strafrecht als individuele verantwoordelijkheid.

- Nieuwe vormen van criminaliteit?
- Criminaliteit en (on)veiligheid?

4.1 Mensenhandel¹⁹

4.1.1 Wereldwijd beleid tegen mensenhandel

Vooraf na val Berlijnse muur (1989) en migratie uit Centraal en Oost-Europa. Door de val van de Berlijnse muur werden de mogelijkheden om mensenhandel te voeren gemakkelijker. Ook steeg de vraag vanuit de horeca-, seksuele- en bouwsector. Het fenomeen mensenhandel bestond dus al voor 1989, maar nam vooral daarna toe.

- **Voorloper: IVRK 1989** → kinderen waren een aparte categorie die bescherming nodig hadden gezien hun kwetsbaarheid. Hieruit werden enkele passages overgenomen in de strijd tegen mensenhandel.

- **Ontwikkelingen:** *Albrecht beschrijft deze ontwikkelingen tussen '89 en '07 in het boek!*

- VN
- EU → *vb. Europol en Eurojust zijn ontwikkelingen die de moeite waard zijn.*
- RvE
- OVSE → *ook ingezet op mensenhandel. Op routes Oost-Centraal Europa!*
- NGOs → *zowel nationale als internationale acties. Dikwijls sensibilisering van autoriteiten.*

- **Onderliggende politieke en juridische agenda's:**

Armoede, geweld, migratie, mensenhandel als “onderzijde” van de globale legitieme handel, morele vraagstukken, zoals legitimiteit van prostitutie aan de “vraagzijde”, van handel als vorm van criminaliteit naar “ernstige schending van de mensenrechten”: aandacht voor slachtoffers, maar ook voor daders en verdachten.

Het gaat om push- en pullfactoren die mensenhandel stimuleren. De vraagzijde wordt eveneens in vraag gesteld: zolang deze blijft bestaan, zal mensenhandel blijven. Hoe kan deze vraagzijde worden veranderd?

4.1.2 Geschiedenis

- Overgang 19-20^e eeuw: debat / morele paniek in verband met de “*white slave trade*” en push tot algemeen verbod hiervan → *blanke slavinnen die naar Oostelijke harems van sultans werden overgebracht.*

- Eerste helft 20^e eeuw: geen succes voor beweging ter controle van adoptie

- Wel later in jaren 1950 en 1960: beweging tot controle van nationale en internationale adoptie

- Enorme proliferatie in de jaren 1990 van instrumenten tegen mensenhandel: handel voor seksuele exploitatie (inclusief verbod van kinderprostitutie en kinderpornografie; en hulp aan slachtoffers via rechten en hulpverlening); en ook instrumenten tegen illegale migratie en smokkelen van migranten

---

¹⁹ Tekst Albrecht lezen. Let op: deels gedateerd (2007).

4.1.3 Wat is mensenhandel?

4.1.3.1 Toepassingsgebied

- Kenmerken van mensenhandel: definities VN-verdrag en EU-kaderbesluit verschillen
  - Consensus over essentiële kenmerken van mensenhandel:
    - (a) gebruik van dwang, geweld of bedrog (bij volwassenen) of misbruik van autoriteit en macht;
    - (b) motief van exploitatie (*de bedoeling is uitbuiting! Hoe bewijs je dit? Belang definitie af te bakenen*)
  - Geen consensus over wat te doen met instemming door het slachtoffer
  - Handel is verschillend van smokkel (ondersteuning of facilitatie van illegale immigratie en omvat migranten die vrijwillig nieuwe opportuniteiten zoeken en hiervoor gebruik maken van illegale groepen)
- Twee bronnen van strafrecht inzake mensenhandel: *meer en meer ingezet op straffen aan vraagzijde!*
  - strafrecht dat de exploitatie en de organisatie van prostitutie behelst;
  - de conventies tegen witte slavenhandel
- Bescherming van slachtoffers van mensenhandel:
  - rechten: privacy tijdens procedure, informatie over procedure, compensatie, hulpverlening, bescherming tegen weerwraak
  - toegang tot justitie
  - principe van non-refoulement

4.1.3.2 Onderzoek

- Vanaf jaren 1970 tekenen van handel in mensen
- Oorzaken: niet openen van de grenzen, maar sluiten van de grenzen creëerde zwarte markt of grijze zone; en uiteraard de vraagzijde (cfr. prostitutie, maar ook arbeid, drugs, gokken)
- Onderzoek: vb. tussen 200.000 en 500.000 vrouwen per jaar naar West-Europa en 700.000 tot 1.000.000 vrouwen en kinderen wereldwijd
- Rekrutering van personen zeer gelijkaardig aan rekrutering in lokale seksmarkten
- Smokkel en handel buiten prostitutie ook belangrijk: ong. 500.000 personen per jaar
- Adoptie: ong. 2.000.000 koppels bereid om kinderen te adopteren, terwijl aanbod 50.000 kinderen bedraagt
- Illegale winsten

4.1.3.3 Handhaving

- Problemen:
  - weinig zaken onderzocht en berecht: *lage aangiftebereidheid en weinig bewijs overgave.*
  - probleem van getuigen: *grens slachtoffer/getuige zeer vaag. Dwang en ontbreken aan documenten...*
  - probleem van dreiging door de georganiseerde misdaad
- Oorzaken:
  - criminaliteit zonder slachtoffers of met slachtoffers die kwetsbaar en niet zeer aangiftebereid zijn
  - gebrekkige wetgeving tussen landen: *niet elk land heeft een statuut slachtoffer.*
  - weinig samenwerking tussen autoriteiten van verschillende landen: *groeit wel sinds 2007! Europol etc.*

4.2 Racisme en xenofobie

Het wordt al zo een 15 jaar gezien als schending van mensenrechten. Vroeger enkel als ‘traditioneel misdrijf’. Nu worden staten mee verantwoordelijk gesteld.

4.2.1 Redenen voor de oprichting in Duitsland van een Task Group?

- Belang van het onderwerp voor Duitsland

- **Nieuw begrip van rechtsgeoriënteerde criminaliteit** → welke *criteria* onderscheiden dit? Zie boek? (EXA?)

Zie de statistieken in het **boek op pagina 94 en 95**. Het gaat om de evolutie van ‘right wing crime’. Tussen 1969 en 2005 (oude cijfers) zien we een grote stijging (kleine daling rond val Berlijnse muur en verandering van het politieke systeem in Duitsland). Oost-Duitsland wordt blootgesteld aan de westerse werking van macht en een verandering van mentaliteit. Dit zou Durkheim duiden als een situatie van **anomie**. Deze ‘explosieve cocktail’

leidt tot aanslagen. Niet alleen de *right wing crime* in Duitsland stijgt, ook het aantal leden van dergelijke groepen stijgt. Duitsland heeft een traditie van extreem rechts geweld (denk aan de jaren '30, WOI en WOII). Ze zijn extra gevoelig voor opflakkingen van extreemrechts gedachtengoed. Nu is er de AFD (rechts-populistische partij) die een enorm groot aantal stemmen kaapt.

→ Er is ook sprake van **stereotypering**. Duitsland gaat gebukt onder een beeld van racisme.

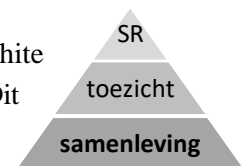
4.2.2 Uitgangspunten van de Task Group?

- Terminologie: niet “hate crime” maar “bias crime”: waarom?

‘Hate crime’ staat voor haat voor een persoon. De dader pleegt een misdrijf uit emotie. Duitsers hebben dit genuanceerd naar ‘bias crime’, vooroordeel. De nadruk van dit soort onderzoek (Task Groups) komt vaker te liggen op het slachtoffer. Als deze andere huidskleur/religie hebben is de kans groot dat het om right-wing crime gaat. De nadruk ligt dus niet enkel op de ‘haat’ van de dader, maar op het slachtoffer (het voorwerp).

- Vormen van preventie: primair, secundair en tertiair

De prof verwijst naar het *handboek p. 99 e.v.* met de **preventiepiramide**. De mate van White Supremacy zou moeten worden aangepakt om die vormen van criminaliteit te bestrijden. Dit door **primair** nadruk te leggen op de samenleving! Het ‘inclus voelen’ etc.

- Preventie van “bias crime” moet aan drie voorwaarden aandacht besteden:

1. dispositie van het geweld;
2. situationele factoren;
3. druk op de leden

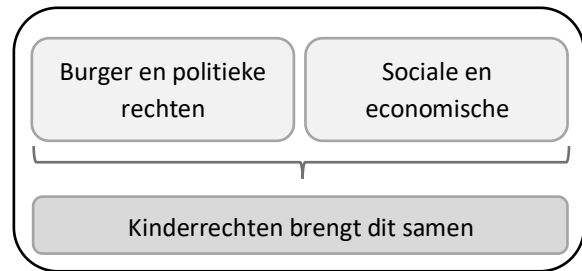
4.2.3 Enkele principes van de Task Group

- Preventie start op jonge leeftijd (*primair deel!*)
- Succesvolle programma’s gaan tegelijkertijd in op verschillende systemen, diensten én vanaf jonge leeftijd
- Effectief zijn de contactprogramma’s en de programma’s in scholen (*effectief contact diverse kinderen*)
- Juridische/strafrechtelijke aanpak tegen daders en voor slachtoffers is ook belangrijk (*kan pas mee als andere niveaus mee zijn*)

*“In summary, it can be stated that what seems most effective is especially primary or social prevention that on the one hand addresses **young members** of our society and on the other hand is situated in institutions having the largest influence on these persons.”*

MODULE 5: Nieuwe uitdagingen voor de mensenrechten

- **Categoriale benaderingen:** Kinderrechten zijn van toepassing op -18 jarigen. Enerzijds vormt het een soort integratiekader binnen de mensenrechten, anderzijds brengt het types rechten samen. Het IVRK is intussen zo een 30 jaar oud. Visuele voorstelling rechts: het gaat om een holistische benadering. Het eerste verdrag dat rechten uit verschillende categorieën samenbrengt.

- **Juridisering:** Daarnaast is de ontstaansgeschiedenis specifiek. Het IVRK is het 1e verdrag dat tot stand kwam door samenwerking van verschillende instanties. Dit verdrag werd relatief snel geratificeerd (binnen 10 jaar).

- **Universaliteit en relativiteit:** Zuiderse landen ervaren sommige mensenrechten eerder als ‘opgelegd’ door het westen dan ‘universeel’. Bij opstelling van het UVRM werden ook Afrikaanse en Aziatische landen betrokken.

Vb. *Female genital mutilation*: volgens het UVRM gaat het om een inbreuk, maar sommige gemeenschappen eisen dit op als een recht. Het gaat om culturele praktijken: relativiteit → wordt cultureel ingevuld desgevallend.

Universaliteit: een normstelling, niet zozeer toegepast in de praktijk. Men streeft een norm na! Verwar dit begrip niet met ‘uniformiteit’. Niet alle mensenrechten worden overal en gelijk toegepast. Het gaat om een andere invulling. Zo is het recht op ‘*a fair trial*’ in de VS anders dan die in België.

- **Mensenrechten en politiek:** *niet opgelet in de les blijkbaar :(*

5.1 Criminaliteit en kinderrechten²⁰

Er is nog veel werk aan de winkel omtrent kinderrechten wereldwijd. Zo worden in sommige landen bijvoorbeeld nog steeds kinderen opgesloten (in barre omstandigheden) en terechtgesteld als volwassenen.

5.1.1 Het IVRK en andere VN-richtlijnen en regels omtrent het jeugdrecht

Zo een 30 jaar geleden is het IVRK aanvaard. De prof spreekt van ‘het meest succesvolle verdrag ooit’. De kinderrechtencommissaris in België komt hier van. Voor preventie en toezicht heeft men instellingen als Unicef opgericht. Zo tracht men schendingen te berechten en voorkomen.

5.1.2 Vaststellingen

5.1.2.1 Age of criminal responsibility

“It seems that defining the age of criminal responsibility is a matter of local politics which have not much to do with children’s rights and interests.” (p. 76)

Het gaat om een inzicht dat leeftijd niet de meest gepaste afbakening lijkt te zijn om het toepassingsgebied van kinderen te bepalen. Criminele verantwoordelijkheid draait veeleer om een individuele rijpheid. In bepaalde gevallen en categorieën kan men kinderen wel behandelen als volwassenen. Het gaat om een uitzondering op het Kinderrechtenverdrag. Zo is de betrekking tot militaire activiteiten (Militaire Academie) bijvoorbeeld al mogelijk vanaf 16 jaar.

²⁰ Hoofdsuk 3: Burssens & Walgrave

5.1.2.2 Concept ‘best interest of the child’

“It is, however, not sure that it (the concept of the ‘best interest of the child’) must be given priority in all circumstances and in all eventualities.” (p. 76)

Hebben die kinderen inzicht? Wat is dit ‘best interest of the child’? Het lijkt om een ruime constructie te gaan. Je zit namelijk in lokale contexten. In Oeganda is de gemeenschap bijvoorbeeld zeer belangrijk, hier zullen andere prioriteiten voor kinderen worden vooropgesteld dan in België (denk aan kinderarbeid).

- Betekenis van het concept: CRC, art. 3: fundamentele pijler van de kinderrechten en het verdrag toepasselijk in alle situaties, ook inzake reacties op criminaliteit (incl. justitiële interventies).
- Maar noden van jonge daders combineren met aandacht voor slachtoffers (victimisering en herstel) en de gemeenschap – via sociale integratie van de jonge daders.
- En hoe in verhouding tot “legal safeguards” (legaliteit, gelijkheid, vermoeden van onschuld, eerlijk proces en proportionaliteit)?

5.1.2.3 Extra-judicial handling versus procedural safeguards

- ‘Extra-judicial handling’: Juridische interventies vermijden, mits behoud juridische waarborgen
- Stigmatizing en secundaire deviantie voorkomen (cf. Labelling theory)
- ‘Procedural safeguards’: informele procedures vs. waarborgen garanderen
- Risico op ‘net-widening’

5.1.2.4 Children and detention²¹

- A last resort
- Importance of the family

5.1.2.5 Welfare-based prevention

“But welfare-based prevention is, according to the Riyadh Guidelines, considered more in line with the best interest of the child: ...” (p. 83)

- Betekenis van het concept
- Focus op behandeling of sociale actie om doelen te bereiken, eerder dan op “veiligheid” met een focus op acties om criminaliteit op korte termijn te reduceren
- Verwijzing naar Riyadh Richtlijnen, art. 3

5.1.3 Discussiepunten

5.1.3.1 “The very existence of separate rights for children is not without discussion” (p. 84)

- Hebben kinderen belang bij kinderrechten?
- *“It seems obvious that having rights is not the same as exercising them”* (Rechten hebben vs. rechten (kunnen) uitoefenen): Kinderen zijn niet volwassen. Hoe ze kunnen dan hun rechten uitoefenen. Ze zijn hier beperkt in door hun minderjarigheid. Anderen treden op als vertegenwoordiger (ouder, voogd, juridisch raadgever, ...). Het is specifiek aan kinderrechten en anders dan bij vrouwenrechten bijvoorbeeld.
- *‘Second-hand rights’*: Je bezit rechten maar kan ze niet uitoefenen, mits entourage.

²¹ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/StudyChildrenDeprivedLiberty/Pages/Index.aspx>

5.1.3.2 Limited children's rights

- Mensenrechten kunnen andere belangen in het gedrang brengen
- "*Limits to Human Rights*": geldt dit ook voor kinderrechten? (bv. kinderarbeid in Bolivia afschaffen zal andere gevolgen hebben dan kinderarbeid afschaffen in andere contexten)

5.1.3.3 "*Rights cannot create obligations, but only new opportunities, new options to be chosen by the rights holder.*" (p. 86)

- Voorbeelden: sociale zekerheid, echtscheiding
- Gevolgen: rechten zijn geen plichten, maar creëren verantwoordelijkheden die volgens de principes van de ethiek, maar wel individueel, moeten worden ingevuld → kunnen opportuniteiten creëren.
- Wat met kinderen: hoever kunnen/moeten kinderrechten gaan?
  - Veronderstelt dat kinderen hun rechten kennen (doch gebrek aan kennis)
  - Veronderstelt dat kinderen ermee om kunnen gaan (probleem van de jonge leeftijd, onder toezicht van hun ouders of voogden) (doch gebrek aan capaciteit)
  - Veronderstelt dat kinderen mogelijkheid hebben uit ervaringen te leren (doch gebrek aan verantwoordelijkheid)

5.1.3.4 "*Roughly and tentatively, we can see the development of interests into "rights" in different stages.*" (p. 88)

- (1) ... rights are claimed by interest groups
  - (2) ... some interest groups can succeed in having their interests accepted by others
  - (3) ... some proclamations include possible sanctions
  - (4) ... legitimized interests may be shared so broadly that they are recognized by an entire political community or a state ..." (p. 88-89)
- Leg de verschillende fasen uit
  - Toepassing op kinderrechten én op andere rechten

5.2 Mensenrechten en conflictregeling: het Zwelethemba model²²

- Historisch gezien vormen mensenrechten bewegingen tot emancipatie door ondergeschikte groepen in de samenleving.
- Het huidige discours inzake mensenrechten is echter geëvolueerd naar "specialisering" en "professionalisering", en er dreigt "politiek misbruik".
- Kernvraag voor Froestad & Shearing is dus hoe de kritische waarde van de mensenrechten te bewaren en te versterken:
  - door meer aandacht te besteden aan concrete ervaringen (in de woorden van Habermas, door de leefwereld boven het systeem te plaatsen)
  - door meer aandacht te besteden aan andere dan statelijke benaderingen (meer bottom-up dan top-down)

Er waren internationale kritieken tegen mensenrechten. Zuid-Afrika nam het voortouw om met deze kritische bedenkingen om te gaan (cfr. Zwelethemba model). Vandaag veel professionalisering en overvloed aan normen en standaarden. Deze specialiserings lijken de praktijk en contexten te miskennen. Er dient desgevallend meer bottom-up (vanuit gemeenschappen) gewerkt te worden in plaats van top-down (vanuit de staten).

---

²² Hoofdstuk 8: Froestad & Shearing

5.2.1 Zwelethemba model²³

- Vormt geen deel van de statelijke instellingen (of strafrechtsbedeling) maar is een parallel systeem
- Samengesteld uit 10 à 20 leden van de lokale gemeenschap
- Zaken draaien vooral rond geld, huiselijk geweld en burencconflicten: worden niet als “misdrijf” maar als “conflict” benaderd
- Sommige zaken komen rechtstreeks uit de lokale gemeenschap, andere worden verwezen door de politie
- Procedures met duidelijke regels

Het gaat om samenkomsten op reguliere en ad hoc basis. Mensen zoeken hun op over (meestal kleine) conflicten. Bijvoorbeeld: iemand heeft geld nodig en kan dan advies vragen, geld lenen, ... Men spreekt ook van conflicten op plaats van misdrijven (labellingtheorieën).

5.2.2 Vaststellingen

5.2.2.1 Combinatie universele rechten en lokale normen

- Alles verloopt binnen het algemene kader van de Zuid-Afrikaanse grondwet
- Maar met respect voor lokale interpretaties

5.2.2.2 Zelf-gerichtheid van het proces en van de individuen

- Bottom-up (“deepening democracy”)
- “In the shadow of the law”

5.2.2.3 Verbinding tussen verschillende generaties van mensenrechten

- Het gaat om een buitenstatelijk verband waarin individuen en gemeenschappen deelnemen aan besluitvorming en hierin hun burger- en politieke rechten uitoefenen
- Het voorwerp van de besprekingen handelt vaak over sociaal-economische problemen

5.2.2.4 Overbruggen van verleden en toekomst

- Vermijden van het etiket “criminaliteit” maar benoemen van “conflicten” met aandacht voor fundamentele oorzaken
- Besprekingen handelen vaak over een ideaalbeeld voor de toekomst
- Sterk draagvlak voor de uitvoering en opvolging van de overeenkomsten leidt tot “duurzame vrede” in de gemeenschap

---

²³ https://www.youtube.com/watch?v=GcdE_p27fYA

5.3 Mensenrechten en inheemse volkeren²⁴

5.3.1 Canada

5.3.1.1 Probleemstelling

- Aanwezigheid van inheemse volkeren in het systeem van de SRB (politie, rechtbanken, gevangenis)
- Schendingen van de mensenrechten tegen Aboriginals (“residential schools”)
- Inheemse volkeren hebben meer kans op victimisering
- Aanwezigheid van inheemse volkeren en culturen in Canada

5.3.1.2 Onderzoek door meerdere commissies op federaal en statelijk niveau

- Vaststellingen:

- oververtegenwoordiging van inheemse volkeren in de SRB
- talrijke vormen van racisme tegenover inheemsen
- precaire sociaal-economische situatie van inheemse volkeren
- onaangepaste culturele waarden in de SRB
- civilisering en “culturele genocide”? (cfr. definitie van genocide maar niet van toepassing op gebeurtenissen vooraf – zie probleem Armeense genocide in Turkije)

- Voorgestelde oplossingen:

- meer aandacht voor de problemen en de culturele eigenheid van inheemsen
- meer alternatieve sancties voor inheemsen
- meer betrokkenheid van inheemse bevolking en gemeenschap in de planning en uitvoering van diensten
- meer aandacht voor preventieprogramma's

5.3.1.3 Reflecties

- Onderliggende mechanismen van discriminatie:
  - sociale problemen
  - juridische ongelijkheid
  - criminele problemen
  - algeheel racisme
- Probleem van “legal pluralism”
- Probleem van de culturele diversiteit: hoe in een systeem van strafrechtsbedeling incorporeren?
- Cfr. benadering van minderheidsgroepen (inheemsen in Canada, Australië, en op andere plaatsen zoals Suriname)
- Het belang van internationale verklaringen en instrumenten (cfr. adoptie in september 2007, maar met 4 tegenstemmen van de “nieuwe kolonisielanden”)
- De spanning tussen het externe discours inzake mensenrechten en het interne discours (“double standards”?)

---

²⁴ Hoofdstuk 9: Mulvale en hoofdstuk 10: Cunneen

5.3.2 Australië

5.3.2.1 Probleemstelling

- Aanwezigheid van inheemse volkeren in het systeem van de SRB (politie, rechtbanken, gevangenissen)
- Schendingen van de mensenrechten tegen Aboriginals (“residential schools”)
- Inheemse volkeren hebben meer kans op victimisering

5.3.2.2 Onderzoek door meerdere commissies op federaal en statelijk niveau

- Vaststellingen:

- oververtegenwoordiging van inheemse volkeren in de SRB
- talrijke vormen van racisme tegenover inheemsen
- preciaire sociaal-economische situatie van inheemse volkeren
- onaangepaste culturele waarden in de SRB

- Voorgestelde oplossingen:

- meer aandacht voor de problemen en de culturele eigenheid van inheemsen: vrij zijn van genocide en ethnocide, zelfbeschikking, etc.
- meer alternatieve sancties voor inheemsen
- meer betrokkenheid van de inheemse bevolking en gemeenschap in de planning en de uitvoering van diensten
- meer aandacht voor preventieprogramma’s

5.3.2.3 Reflecties

- Onderliggende mechanismen van discriminatie:
  - sociale problemen
  - juridische ongelijkheid
  - criminele problemen
- Probleem van “legal pluralism”
- Probleem van de culturele diversiteit: hoe in een systeem van SRB incorporeren?
- Het belang van internationale verklaringen en instrumenten (cfr. adoptie in september 2007, maar met 4 tegenstemmen van de “nieuwe kolonisatielanden”)